

ВОБРАЗ РОДНАГА КРАЮ Ў ЛІТАРАТУРНЫХ ПАДРУЧНІКАХ ЦЁТКІ І ЯКУБА КОЛАСА

Субат Дар'я (УА МДПУ імя І. П. Шамякіна, Беларусь)

Навуковы кіраўнік – П. Р. Кошман, канд. філал. навук, дацэнт

Важным этапам у станаўленні айчынай літаратуры з'явілася выданне кніг, разлічаных на выкарыстанне ў адукацыйным працэсе. Першымі значныя дасягненні ў гэтым кірунку былі прадстаўлены на пачатку ХХ стагоддзя, калі на хвалі нацыянальнага адраджэння востра паўстала пытанне беларускамоўнай адукацыі. У 1906 годзе выходзіць кніга “Першае чытанне для дзетак беларусаў” Цёткі, а ў 1909 годзе – “Другое чытанне для дзяцей беларусаў” Якуба Коласа. Прызначэнне гэтых кніг – для вырашэння адукацыйных задач, у тым ліку для выхавання нацыянальнай самасвядомасці, вызначае актуальнасць даследавання іх зместу на прадмет рэпрэзентацыі роднага краю.

Змест “Першага чытання для дзетак беларусаў”, пацвярджаючы назву, суправаджаў першыя крокі дзяцей на іх шляху да беларускай літаратуры, а з ёй і да ўсведамлення сваёй сувязі з беларускім краем, культурай беларускага народа. У рэалізацыі адукацыйных задач Цётка ў значнай ступені абапіралася на фальклорныя тэксты, а ўяўленне пра родны край фарміравала за кошт апісанняў побыту беларускага селяніна. Этнаграфічныя абразкі, прадстаўленыя ў апавяданнях “Нядзеля”, “Наша гаспадарка”, “Мая вёска”, выяўлялі той уклад жыцця, які быў добра знаёмы чытачу з ліку “дзетак-беларусаў”. Пры гэтым вучэбныя тэксты паслядоўна пашыралі прастору: апавед пра нядзельны расклад у вясковай хаце змяняўся апісаннем сялянскай гаспадаркі, а затым і ўсёй вёскі.

Паказаны ў падручніках свет беларускай вёскі падкрэслена падаваўся сваім, родным. У назвах твораў Цётка адмыслова выкарыстоўвала прыналежныя займеннікі “наша”, “мая”, акцэнтавала ўвагу на самадастатковасці сялянскага ўкладу жыцця. Засваенне такіх прыватных вобразаў дазваляла аўтару ўрэшце выходзіць на абмеркаванне такой важнай агульнабеларускай тэмы, як адкрыццё школ на роднай мове.

Прыклад паэтычнага ўспрымання радзімы дэманструе ў “Першым чытанні для дзетак беларусаў” верш “Родная вёска”. У ім лірычны герой Цёткі прызнаецца ў прыхільнасці да мясцін свайго дзяцінства, стварае своеасаблівы гімн роднай вёсцы. У вершы ўзнаўляецца стыль народных песень, калі герой шукае тлумачэнне свайму глыбокаму пачуццю ў свеце магічнага: “Вёска мая, чараўніца, // Што сэрца ўкрала? // А мо Вілля-балаўніца // Хваляй захлястала? // Мо дубровы захапілі // Біццё ў маім сэрцы? // Мо суседзі наварылі // Любчыку ў манерцы?” [1, с. 20]

У параўнанні з выданнем Цёткі “Другое чытанне для дзяцей беларусаў” Якуба Коласа разлічана ўжо на вопытных вучняў і прапаноўвае больш складаны і аб'ёмны матэрыял. Адпаведна і тэма радзімы на старонках гэтага падручніка набывае канцэптуальны характар, выразна прасочваецца ва ўсіх

яго раздзелах. Вобразы роднага краю паўстаюць тым фактычным матэрыялам, на якім аўтар паказвае сваім чытачам адметнасць пор года. Вершы “Зіма” і “Вясна”, напрыклад, выяўляюць малюнак адной і той жа роднай зямлі ў розных станах прыроды:

Белым снегам замятае	І зіма як дым прапала
Вецер чорныя паля.	Зелянеюць луг, паля.
Кажух белы адзявае	Як ад бома ачуныла
Наша родная зямля [2, с. 102]	Наша родная зямля [2, с. 32]

На старонках “Другога чытання для дзетак беларусаў” аўтар шчыра спачувае селяніну-беларусу, цалкам атаясамлівае яго бязрадаснае існаванне з вобразам радзімы, лёс якой параўноўвае з лёсам сіраты. Разам з тым падручнік аспрэчваў беднасць і гора як наканаванасць беларускага лёсу. На канцэптualaнае значэнне гэтай ідэі ўказвае верш Якуба Коласа “Не нудзіцеся”, а таксама ўключаны ў “Другое чытанне” верша Цёткі “Наш палетак”.

Такім чынам, рэпрэзентацыя вобразаў роднага краю ў “Першым чытанні для дзетак беларусаў” і “Другім чытанні для дзяцей беларусаў” падпарадкавана адукацыйным задачам, скіравана на засваенне чытачамі беларускай ідэнтычнасці.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Цётка. Першае чытанне для дзетак беларусаў: вершы, апавяданні, казкі, загадкі / Цётка; факсімільнае выд. – Мінск: Юнацтва, 1992. – 30 с.
2. Колас, Я. Другое чытанне для дзяцей беларусаў: апавяданні, вершы, байкі, казкі / Якуб Колас; прадм. І. М. Саматы; падрыхт. тэкстаў Т. Р. Строевай; маст. С. І. Чарановіч. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2007. – 182 с.

**ВЛАДИМИР ЛЕНСКИЙ НА ФОНЕ МИРОВОЙ И РУССКОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ В РОМАНЕ А. С. ПУШКИНА «ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН»
Таргонская Анастасия (УО МГПУ им. И. П. Шамякина, Беларусь)
Научный руководитель – И. Л. Судибор**

А. С. Пушкин – великий писатель и поэт вне времени. «Писать о Пушкине – значит писать о целой русской литературе...» – сказал В. Г. Белинский [2]. «Одна лишь звонкая и широкая песнь Пушкина звучала в долинах рабства и мучений; эта песнь продолжала эпоху прошлую, наполняла мужественными звуками настоящее и посылала свой голос в отдаленное будущее...» – считал писатель и публицист А. И. Герцен [3]. Роман «Евгений Онегин» – самое крупное и самое известное произведение великого поэта. Значительное место в богатейшем содержании романа занимают темы, мотивы и образы, связанные с литературой.

Через отношение к книгам и чтению во многом раскрывается характер и жизнь героев романа, которые не только соотношены с литературой, но и живут ею.

Владимир Ленский – воспитанник Геттингенского университета. В пушкинское время это лучшее высшее учебное заведение Германии,